

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
LAISVĖS KOVŲ IR VALSTYBĖS ISTORINĖS ATMINTIES KOMISIJOS
2020 METŲ VEIKLOS ATASKAITA**

Komisijos sudėtis. Lietuvos Respublikos Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisija (toliau – Komisija) sudaryta 2018 m. lapkričio 15 d. nutarimu XIII- 1648 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos sudarymo“. Šis Seimo nutarimas pakeistas 2019 m. sausio 11 d., 2019 m. balandžio 11 d., 2019 m. liepos 23 d., 2019 m. spalio 8 d. nutarimais „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. lapkričio 15 d. nutarimo Nr. XIII-1648 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos sudarymo“ pakeitimo.

Komisijos pirmininkas ir pirmininko pavaduotojas patvirtinti Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. lapkričio 22 d. ir 2019 m. gruodžio 19 d. nutarimais Nr. XIII-1676 ir Nr. 2749 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. lapkričio 24 d. nutarimo Nr. XIII-54 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo komisijų pirmininkų ir jų pavaduotojų patvirtinimo“ pakeitimo.

2020 metais Komisijoje dirbo 16 narių:

- 1) Arūnas Gumuliauskas – Komisijos pirmininkas;
- 2) Liudas Jonaitis – Komisijos pirmininko pavaduotojas;
- 3) Arvydas Anušauskas – Komisijos narys;
- 4) Valentinas Bukauskas – Komisijos narys;
- 5) Audronė Jankuvienė – Komisijos narys;
- 6) Eugenijus Jovaiša – Komisijos narys;
- 7) Vytautas Juozapaitis – Komisijos narys;
- 8) Ričardas Juška – Komisijos narys;
- 9) Laurynas Kasčiūnas – Komisijos narys;
- 10) Jaroslav Narkevič – Komisijos narys;
- 11) Arvydas Nekrošius – Komisijos narys;
- 12) Levutė Staniuvienė – Komisijos narys;
- 13) Irena Šiaulienė – Komisijos narys;
- 14) Stasys Tumėnas – Komisijos narys;
- 15) Povilas Urbšys – Komisijos narys;
- 16) Emanuelis Zingeris – Komisijos narys.

Komisijos posėdžiai. 2020 metais įvyko 24 komisijos ir 3 Visuomeninės tarybos posėdžiai. Komisijos posėdžiuose buvo svarstomi įstatymų papildymo ir pakeitimo ir nutarimų projektai: *Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Jono Karolio Chodkevičiaus metais“ projektas* (XIIP-4441), *Seimo nutarimo „Dėl 2023 metų paskelbimo Klaipėdos krašto metais“ projektas* (XIIP-4442), *Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Vytauto Mačernio metais“ projektas* (XIIP-4680), *Seimo nutarimo „Dėl 2021 m. sausio 13 d. paskelbimo nedarbo diena“ projektas* (XIIP-4681), *Muziejų įstatymo Nr. I-930 2 straipsnio pakeitimo ir papildymo 61 straipsniu įstatymo projektas* (XIIP-4429), *Seimo nutarimo „Dėl 1990–1991 metų Nepriklausomybės gynėjo vardo“ projektas* (XIIP-4760), *Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metais“ projektas* (XIIP-4765), *Atmintinų dienų įstatymo Nr. VIII-397 1 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas* (XIIP-4759), *Seimo nutarimo „Dėl 2022 metų paskelbimo Lietuvos karimų metais“ projektas* (XIIP-4926), *Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo kardinolo Vincento Sladkevičiaus metais“ projektas* (XIIP-4453), *Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Jurgio Ambroziejaus Pabrėžos metais“ projektas* (XIIP-3912), *Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymo Nr. I-2455 3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas* (XIIP-3504), *Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Juozo Zikaro metais“ projektas* (XIIP-4945), *Seimo apdovanojimo- Aleksandro Stulginskio žvaigždės įstatymo projektas* (XIIP-5024), *Atmintinų dienų įstatymo Nr. VIII-397 1 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas* (XIIP-4940), *Seimo nutarimo „Dėl Aukščiausiosios Tarybos Apsaugos skyriaus“ projektas* (XIIP-5023), *Darbo kodekso patvirtinimo, išgaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo Nr. XII-2603 123 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas* (XIIP-4975), *Atmintinų dienų įstatymo Nr. VIII-397 1 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas* (XIIP-4976), *Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Juozo Lukšos- Daumanto metais“ projektas* (XIIP-4994), *Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Lietuvai pagražinti draugijos metais“ projektas* (XIIP-5142), *Lietuvos Respublikos 1990-1991 metų Lietuvos Nepriklausomybės gynėjo vardo įstatymo projektas* (XIIP-5232), *Laisvės gynėjo-kario savanorio teisinio statuso įstatymo projektas* (XIIP-4967).

Komisijos posėdžiuose aptarta Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Memorialinio departamento Politinių kalinių kapų Rūdnyke ir Balchaše (Kazachstanas) sutvarkymo programa, memorialinių ženklų Spaske statybos projektas, memorialinių ženklų vizualizacija. Kazachstane Rūdnyke esančios kapinės bus naikinamos, todėl ir buvo parengtas Lietuvos politinių kalinių palaikų perlaidojimo projektas, taip pat

Lietuvos Respublikos sovietų okupacija ir jos pasekmės, inžinerinio statinio-fontano sutvarkymo ir restauravimo problemos, Seimo salių pavadinimų suteikimo tvarka, istorinių vietų įamžinimo ir tvarkymo kriterijai, gatvių pavadinimai įvairiose savivaldybėse, valstybės istorinės atminties įamžinimo teisinės aplinkos įvertinimas, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro veiklos sričių plėtra, Lukiškių aikštės sutvarkymas ir daug kitų aktualių klausimų.

Komisija savo posėdžiuose susipažindavo su piliečių keliamomis problemomis. Labai daug gaunama piliečių laiškų dėl nukentėjusių asmenų teisinio statuso, dėl tremtinių ir politinių kalinių kapų priežiūros ir kitais klausimais.

Posėdžiuose buvo svarstomi ir parlamentinės kontrolės klausimai – svarstyta Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro 2020 metų ataskaita.

Komisijai talkino Visuomeninė taryba, sudaryta iš Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos, Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos, Laptevų jūros tremtinių brolijos „Lapteviečiai“, Lietuvos politinių kalinių sąjungos, Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio, Lietuvos nepriklausomybės gynimo Sausio 13-osios brolijos, Lietuvos politinių kalinių bendrijos Kolyma, Tremtinių ir partizanų palikuonių asociacijos, Lietuvos kariuomenės karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjungos, Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos, Labdaros ir paramos fondo „Jauniems“, bendrijos „Lemtis“, Lietuvos Sąjūdžio, Sausio 13-osios nukentėjusiųjų draugijos, Nepriklausomybės gynėjų sąjungos atstovų. Visuomeninė taryba yra sudaroma iš visuomeninių organizacijų, kurių veikla susijusi su pasipriešinimo okupacijoms kova.

Bendradarbiavimas su kitomis institucijomis. Komisija nuolat bendradarbiavo su ministerijomis, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centru, Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo, aukų rėmimo ir atminimo įamžinimo fondu. Buvo konsultuojamasi dėl rengiamų įstatymų, jų papildymų bei pakeitimų projektų realių taikymo ir įgyvendinimo galimybių bei problemų. Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija nuolat pateikdavo savo nuomonę dėl rengiamų ir jau galiojančių įstatymo nuostatų.

Dauguma svarbių klausimų buvo sprendžiama kartu su kitomis institucijomis. Komisijos posėdžiuose dalyvavo Krašto apsaugos, Kultūros ministerijos, Kultūros paveldo prie Kultūros ministerijos atstovai.

Įstatymų projektai. Komisija užregistravo šiuos įstatymų projektus:

Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Jono Karolio Chodkevičiaus metais“ projektas (XIIP-4441). Projekto tikslas – paskelbti 2021 metų paskelbimo Jono Karolio Chodkevičiaus metais.

Seimo nutarimo „Dėl 2023 metų paskelbimo Klaipėdos krašto metais“ projektas (XIIP-4442). Projekto tikslas – paskelbti 2023 metus Klaipėdos krašto metais.

Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Vytauto Mačernio metais“ projektas (XIIP-4680). Projekto tikslas – paskelbti 2021 metų paskelbimo Vytauto Mačernio metais.

Seimo nutarimo „Dėl 2021 m. sausio 13 d. paskelbimo nedarbo diena“ projektas (XIIP-4681). Projekto tikslas – paskelbti 2021 m. sausio 13 d. paskelbimo nedarbo diena.

Seimo nutarimo „Dėl 1990–1991 metų Nepriklausomybės gynėjo vardo“ projektas (XIIP-4760). Projekto tikslas – įteisinti Lietuvos nepriklausomybės gynėjo vardą.

Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metais“ projektas (XIIP-4765). Projekto tikslas – paskelbti 2021 metus Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metais.

Seimo nutarimo „Dėl 2022 metų paskelbimo Lietuvos karaimų metais“ projektas (XIIP-4926). Projekto tikslas – paskelbti 2022 metus Lietuvos karaimų metais.

Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Juozo Zikaro metais“ projektas (XIIP-4945). Projekto tikslas – paskelbti 2021 metus Juozo Zikaro metais.

Laisvės gynėjo-kario savanorio teisinio statuso įstatymo projektas (XIIP-4967). Projekto tikslas – įteisinti laisvės gynėjus-karius savanorius.

Darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo Nr. XII-2603 123 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (XIIP-4975). Projekto tikslas – įvertinti Laisvės gynėjų dienos (Sausio 13-osios) reikšmę, priskiriant ją prie tų švenčių dienų, kuriomis paprastai nedirbama.

Atmintinų dienų įstatymo Nr. VIII-397 1 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (XIIP-4976). Projekto tikslas – įvertinti Laisvės gynėjų dienos (Sausio 13-osios) reikšmę, priskiriant ją prie tų švenčių dienų, kuriomis paprastai nedirbama, todėl išbraukti iš atmintinų dienų įstatymo.

Seimo nutarimo „Dėl Aukščiausiosios Tarybos Apsaugos skyriaus“ projektas (XIIP-5023). Projekto tikslas – įvertinti Aukščiausiosios Tarybos Apsaugos skyriaus darbuotojų, rizikavusių savo gyvybėmis, atliktą pareigą nepriklausomai valstybei.

Seimo apdovanojimo- Aleksandro Stulginskio žvaigždės įstatymo projektas (XIIP-5024). Projekto tikslas – įteisinti apdovanojimą, skiriamą už parlamentarizmo idėjas, demokratijos ir valstybingumo puoselėjimą.

Seimo nutarimo „Dėl 2021 metų paskelbimo Lietuvai pagražinti draugijos metais“ projektas (XIIP-5142). Projekto tikslas – paskelbti 2021 metus Lietuvai pagražinti draugijos metais.

Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. lapkričio 11 d. nutarimo Nr. VIII-505 "Dėl Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas (XIIP-5231).

Lietuvos Respublikos 1990-1991 metų Lietuvos Nepriklausomybės gynėjo vardo įstatymo projektas (XIIP-5232). Projekto tikslas – įteisinti Lietuvos nepriklausomybės gynėjo vardą ir teisinį statusą.

Taip pat komisija kuravo anksčiau registruotus, bet dar nepriimtus įstatymų projektus:

Lietuvos Respublikos draudimo propaguoti komunizmą arba kitą totalitarinę santvarką viešuosiuose objektuose įstatymo projektas (XIIP-1436). Projekto tikslas – užkirsti kelią komunizmo arba kitos totalitarinės ideologijos ar santvarkos propagavimui, viešuosiuose objektuose įamžinant asmenis, organizacijas, datas ar įvykius, kurie būtų sietini su komunizmu arba kita totalitarine ideologija ar santvarka.

Lietuvos Respublikos valstybės apdovanojimų įstatymo Nr. IX-957 4, 7, 11, 19, 42 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo aštuntuoju skirsniu įstatymo projektas (XIIP-2070). Projekto tikslas – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalį prilyginti valstybės apdovanojimams.

Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo Nr. I-730 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (XIIP-2347). Projekto tikslas – įtvirtinti teisę į nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją asmenų, pagal Sovietų Sąjungos ir nacistinės Vokietijos 1941 m. sausio 10 d. susitarimą dėl gyventojų mainų atkeltų į Lietuvą, vaikams, gimusiems nuo 1941 m. sausio 10 d. iki 1945 m. gegužės 8 d.

Įstatymo dėl Lietuvos komunistų partijos veiklos vertinimo projektas (XIIP-2422). Projekto tikslas – pripažinti LKP nusikalstama organizacija.

Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo Nr. I-549 2 priedo pakeitimo įstatymo projektas (XIIP-2674). Projekto tikslas – įvertinti pirmųjų Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos savanorių indėlį į šalies nepriklausomybės įtvirtinimą ir krašto apsaugos sistemos stiprinimą ir savanorių faktinės tarnybos SKAT laiką įskaityti į pensijų socialinio draudimo stažą.

Nepriklausomybės gynėjų ir kitų nukentėjusių nuo 1991 m. sausio 11-13 d. ir po to vykdytos SSRS agresijos asmenų teisinio statuso pripažinimo įstatymo Nr. VIII-1517 4, 5 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 4 straipsniu įstatymo projektas (XIIP-2811). Projekto tikslas – įteisinti visus nepriklausomybės gynėjus, nepriklausomai nuo to, ar jie buvo įvykių metu sužeisti bei sužaloti.

Lietuvos Respublikos valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymo Nr. I-2455 3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (XIIP-3504). Projekto tikslas – atnaujinant daugiabučius namus valstybės paramą teikti žuvusių Lietuvos Respublikos nepriklausomybės gynėjų vaikams (įvaikiams), našliams (našlėms) ir tėvams (įtėviams).

Seimo pavedimu Komisija buvo paskirta papildoma komisija 19 įstatymų projektų.

Laiškai. Komisija gavo 150 įvairių organizacijų, žinybų, piliečių laiškus, prašymus bei parengė į juos raštus. Daugumoje laiškų keliamos problemos buvo aptariamoms komisijos posėdžiuose. Į Komisiją kreipiasi piliečiai įstatymų taikymo klausimais. Daugelyje laiškų – sudėtingi, problemiški klausimai, reikalaujantys, detalaus ir tikslaus atsakymo. Buvo parengti ir išsiųsti 56 raštai. Daug interesantų kreipiasi telefonu.

Renginiai, paminėjimai, paminklų atidengimas.

Komisija organizavo ir dalyvavo šiuose renginiuose, konferencijose, parodose, paminėjimuose, išvykose-minėjimuose:

2020 m. vasario 15 d. Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracijos paskelbimo metinės Lietuvos partizanų memoriale Minaičių k., Radviliškio r.

2020 m. vasario 15 d. Kruonio miške žuvusių partizanų paminėjimas.

2020 m. vasario 20 d. parodos Čiunės Sugiharos 120-osioms gimimo metinėms ir gyvybės vizų išdavimo 80-čiui pristatymas.

2020 m. kovo 11 d. Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos organizavimas.

2020 m. kovo 25 d. minėjimas, skirtas 1949 m. kovo 25-29 d. trėmimo metinėms pažymėti prie sovietinės okupacijos aukoms atminti paminklo Aukų g., Vilniuje.

2020 m. balandžio 22 d. apskrito stalo diskusija „Pasaulio tautų teisuolis Čiunė Sugihara“.

2020 m. gegužės 8 d. Lietuvos gimnazijų integruotas istorijos ir technologijų konkursas „Verčiu Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo puslapius“ ir parodos eksponavimas.

2020 m. gegužės 19 d. pagerbimas ir gėlių padėjimas ant nužudyto Šalčininkų užkardos Dieveniškių patrulinės tarnybos pamainos viršininko Gintaro Žagunio kapo.

2020 m. gegužės 19 d. istorijos ir technologijų mokytojų nuotolinė konferencija, kurioje pristatyti konkurso "Verčiu Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo puslapius" geriausi darbai.

2020 m. gegužės 22 d. minėjimas, skirtas 1948 m. gegužės 22–23 d. trėmimo „Vesna“ metinėms pažymėti.

2020 m. birželio 14 d. Gedulo ir vilties, okupacijos ir genocido dienų tragiškų netekčių minėjimas.

2020 m. rugpjūčio 1 d. Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių sąskrydis „Su Lietuva širdy“.

2020 m. rugpjūčio 3–30 d. paroda. Skirta Laisvės varpo šimtmečiui. Parodos pristatymo renginys rugpjūčio 20 d.

2020 m. rugsėjo 20 d. Nacionalinio memorialo-monumento visiems žuvusiems Lietuvos partizanams atidarymo renginys.

2020 m. spalio 2 d. tremčių minėjimas Aukų g., Vilniuje - 1951 m. spalio 2-3 d. trėmimo („Osen“) 69-osioms metinėms pažymėti.

Komisija padeda organizuojant įvairius politinių kalinių ir tremtinių renginius, parodas ar leidinius, pataria jiems aktualiais klausimais. Komisijai aktyviai talkina prie Komisijos iš tremtinių, politinių kalinių ir pasipriešinimo dalyvių organizacijų atstovų sudaryta Visuomeninė taryba.

Komisijos pirmininkas

Arūnas Gumuliauskas